

MINNESANTECKNINGAR

2013-04-25

Växt- och miljöavdelningen

Jens Weibull

jens.weibull@jordbruksverket.se

POM programrådsmöte nr 28, 2013-04-25

Närvarande:

Viktoria Hallberg, Sveriges Hembygdsförbund; Mats Havström, Göteborgs Botaniska Trädgård; Eva Jansson, SLU/LTJ-fak; Hilde Nybom, SLU/LTJ-fak; Maria Nyman-Nilsson, Fredrikdals museer och trädgårdar; Maja Persson, LRF/GRO; Helena Persson Hovmalm, Sveriges Pomologiska Sällskap; Morten Rasmussen, NordGen; Göran Svanfeldt, FOR; Jens Weibull, Jordbruksverket (ordf. och sekr.)

Anmält förhinder:

Sanna Black Samuelsson, Skogsstyrelsen; Markus Dahlberg, RAÄ; Torbjörn Ebenhard, SLU/CBM; David Lymer, Sida; Annette Olesen, Lantmännen lantbruk; Jan Svensson, Formas

Erhållet kallelse för kännedom:

Eva Grönwall, Svenska Kyrkans Arbetsgivarorganisation; Sten Göransson, Föreningen Sveriges Stadsträdgårdsmästare; Kjell Ivarsson, LRF/SLF; Carina Knorpp, Landsbygdsdepartementet; Håkan Schroeder, SLU/LTJ-fak; Hans Åström, Trafikverket

Uppföljning av beslut från föregående möte

Minnesanteckningarna från höstmötet 1 oktober 2012 gicks igenom. Utöver de ärenden som var uppförda på dagordningen för uppföljning, lämnades inga kommentarer.

Info från aktörerna, samt eventuellt nytillkomna aktörer

Sveriges friluftsmuseer

Maria Nyman-Nilsson informerade om att den enkät som gått ut till landets friluftsmuseer om de levande samlingarna nu var insamlad och förväntades vara sammanställd inom kort. Informationen omfattar bland annat föremålens proveniens. Samlingarna, som är av varierande storlek, kompletteras enligt Maria

varandra. Fredriksdal kommer att inom kort ta över samlingen av rabarber från Julita lantbruksmuseum, och avser att slutföra utvärderingen av klonerna.

Fredriksdal planerar för övrigt att lägga om och/eller föryngra klonarkivet vilket kommer att leda till färre sorter av päron, men fler av plommon och körsbär. Päronrosten utgör ett mycket svårbemästrat problem.

NordGen

Morten Rasmussen redovisade inledningsvis status för svenskt växtmaterial i samlingarna (elektronisk bilaga 1). Trenden för distribution av fröprover är sjunkande: för närvarande kommer c. 3-500 förfrågningar/år och 2-3000 accessioner skickas i väg. Av dessa skickas c. 1/3 vardera till privatpersoner respektive forskning. NordGen sammanställer årligen denna information, liksom tecknade materialöverföringsavtal (SMTA), till det Internationella Fördraget.

NordGen förväntar sig tyvärr budgetneddragningar inför 2014, och framför allt kommer arbetet med den nordiska miljökoordineringen att utgå. Det nordiska växtförädlings-samarbetet Public-Private-Partnerships (PPP) går in på sista året och ska därför utvärderas såväl ekonomiskt som ämnesmässigt.

Slutligen flaggade Morten för den kommande EUCARPIA-konferensen *Pre-breeding: fishing in the gene pool* samt NordGens femårsjubileum 10-13 juni senare i år.

Fritidsodlingens Riksorganisation, FOR

Göran Svanfeldt redovisade intryck från årets trädgårdsmässa i Älvsjö som, enligt uppgift, hade en bredd och ett högt deltagande.

En diskussion har också förts inom FOR:s styrelse beträffande det framtida deltagandet i programrådet när innevarande fas löper ut 2015. Som replik på detta underströk både Jordbruksverket och samordningen vid SLU att programrådet förväntas bestå också under den kommande tänkta fasen 2016-2020.

Sveriges Pomologiska Sällskap

Helena Persson Hovmalm informerade om att sällskapets styrelse i stort har förnyats. Dessutom har en särskild päronkommitté bildats, men eftersom dess uppdrag ännu inte är formulerat har arbetet inte påbörjats.

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Hilde Nybom orienterade kort om de pågående organisationsförändringarna såväl inom LTJ-fakulteten, som mellan fakulteterna. Förändringarna omfattar även utbildningarna. För Balsgårds del är situationen mycket oklar: huvudbyggnaden är för närvarande uppsagd, men det pågår fortfarande diskussioner om den fysiska placeringen av forsknings- respektive förädlingsverksamheten. Samlingarna tycks åtminstone tills vidare bli kvar.

De projekt som bedrivs med publika medel (SLU + Formas) inom tillämpad växtförädling på äpple, havtorn och svarta vinbär drivs vidare. Fortsättningen är dock oklar eftersom det handlar om projektfinansiering. På nordisk basis är SLU med i PPP-satsningen (se ovan betr. NordGen) inom äpple. Ett flertal nya balsgårdssorter kommer sannolikt att registreras inom de närmaste två åren.

De botaniska trädgårdarna

Mats Havström rapporterade från de botaniska trädgårdarnas horisont. Diskussioner som trädgårdarna är med i handlar om bland annat om lagstiftningen om bevarandesorter, förslaget kring ny förordning om växtförökningsmaterial samt frågan om de botaniska trädgårdarna ska utgöra s.k. ”betrodde samlingar” under EU:s förslag till genomförande av Nagoyaprotokollet.

Flera trädgårdar är stolta blivande klonarkiv för bland annat perenner, och har även fått uppdrag att föröka hotade arter som kompletterande bevarandeåtgärd.

För Göteborgs Botaniska Trädgård del kunde Mats berätta om en budgetförstärkning på 3 milj. kr de kommande åren vilket innebär att verksamheten kommer att kunna bedrivas på tillräcklig nivå och inte minst med inriktning mot barn och ungdomar. Slutligen gjorde Mats reklam för [Fascinerande växters dag](#) 18/5.

Sveriges Hembygdsförbund

Som ny aktör i programrådet välkomnades Viktoria Hallberg, konsulent med ansvar för natur/miljö samt barn och unga. Förbundet rymmer 2000 föreningar (ca 430 000 medlemmar) över landet varav ca 1400 med hembygdsgårdar. Fokus ligger starkt på folkbildning och förbundet har en omfattande bokutgivning med bortåt 500 titlar/år. Detta arbete bedrivs i nära samarbete med studieförbunden. Åldersstrukturen är något sned med dragning åt äldre, men medlemmarna är ”mentalt ungdomliga”, som Viktoria uttryckte det.

Viktoria arbetar särskilt med landskapskonventionen och det immateriella kulturarvet. Viktiga samarbetspartner är Hantverkslaboratoriet i Mariestad och CBM genom Naptek, det nationella programmet för lokal och traditionell kunskap. Nytt för i år är ett samarbete med NordGen kring odling av äldre kulturväxter, vilket är tänkt som ett inspirationsarbete för de lokala föreningarna.

LRF/GRO

Maja Persson, slutligen, berättade kort om det nära och konstruktiva arbete som bedrivs inom POM:s föröknings- och marknadsföringsgrupp där, förutom GRO, även E-gruppen¹ och Elitplantstationen deltar. Nya perenner kommer att presenteras under året.

Info från samordningen vid SLU/LTJ-fak.

Eva Jansson berättade att sedan 1 januari 2013 ligger samordningen för programmet och de olika växtslagsvisa projekten organisatoriskt under Institutionen

¹ www.eplanta.com; tidigare Sveplants E-grupp

för landskapsarkitektur, planering och förvaltning. De anställda ingår i ämnesområdet för "Historia och kulturarv", vilket formellt leds av Eva.

Operativt pågår fortfarande provodlingen och utvärderingen av de insamlade växterna, liksom en successiv utplantering i den centrala samlingen i Alnarp. Under 2013 kommer ett stort växtmaterial att planteras omfattande mandatsorter av hallon, vinbär och krusbär, mandat sorter av äpple och päron, moderträd av frukt, popplar samt prydnadsträd och -buskar.

Eva berättade att man har satt i gång ett efterlysningsarbete som specifikt rör bevarandevärda växter på landets kyrkogårdar. Avsikten är att samla in material under 2013, föröka och dokumentera under 2014 för senare utplantering året därpå. Efterlysningen har gett stort gensvar i dagspressen.

Under hösten och vintern har tänkbara framtida klonarkiv kontaktats om deras vilja att långsiktigt bevara växtsamlingar. Sexton olika klonarkiv – såväl redan befintliga som nya – har nu tecknat en avsiktsförklaring som bekräftar deras inställning.

På den publika sidan har programmet valt att vara med på tre mässor under året: Älvsjö 11-14 april, "Jättegrönt" i Linköping 5 maj och Elmia Garden 2-3 oktober. En ny bok publicerades lagom till Älvsjömässan – *Klint Karins kålrot och Mor Kristins böna* (av Lena Nygårds och Matti Wiking Leino) – som sammanfattar POM:s Fröupprop och presenterar hela växtmaterialet. Några av de sorter som samlades in av Fröuppropet är nu, via landsbygdsprogrammet, på väg ut till fröfirmor och konsument. Medel för ett nytt projekt som fokuserar på andra fröuppropsväxter (kålrot, rova, trädgårdsmålla) söks nu från Landsbygdsprogrammet.

På Landsbygdsdepartementet har Carina Knorpp tagit över som ansvarig för genetiska resurser, med bisittning av Ulrika Tjälldén. Ett besök är inplanerat till 30 maj i Alnarp.

Konceptförslag kring framtidsseminarium: presentation och diskussion

Vid programrådsmötet i april 2012 beslöts att ett framtidsseminarium skulle hållas under det följande verksamhetsåret. Vid höstmötet 2012 sågs seminariet som ett tillfälle att lyfta flera olika frågor och helst med andra aktörer/intressenter. Aspekter som också berördes pekade på behovet att få in den yngre generationen och deras tankar, det internationella perspektivet med vikten av samarbete, polariseringen mellan stad och land och förtätningen av våra stadsmiljöer, samt den globala utmaningen kring odling och matproduktion.

I programmets strategi för 2010-2015 föreskrivs en extern utvärdering vid halvårsskiftet 2013 (se nästa dagordningspunkt). Denna kommer nu att genomföras under återstoden av året och förväntas utgöra en god grund för strategiarbetet under 2014 inför nästa programfas (2016-2020). Programrådet beslöt därför att genomföra det planerade framtidsseminariet som ett lunch-till-lunchmöte (internat) under senvinter/tidig vår 2014. Seminariet bör vara lett av en moderator. Programrådet beslöt också att välkomna inspel från rådets ledamöter och andra

intressenter fram till 6 september. **Ett utarbetat förslag ska presenteras vid programrådets höstmöte**, varefter detaljerna slås fast senast 15 november.

Följande förslag är ett axplock ur den efterföljande diskussionen:

- Framtidens problembild: försörjningsfrågan, klimataspekten
- Att göra växtmaterialet tillgängligt
- Kan vi göra skillnad i de stora frågorna? Var gör vi mest nytta?
- Glöm inte andra pågående processer inom EU eller globalt
- KSLA är en viktig partner
- Boka huvudtalare i tid och bjud in den externa utvärderaren

Extern utvärdering av programmet

Strategin för programperioden 2010-2015 föreskriver en extern utvärdering ett år innan periodens slut, dvs. 2014. Med tanke på den tid som behövs för att få alla steg i processen på plats (se bilaga 2) menar Jordbruksverket att arbetet bör inledas tidigare och avslutas redan under 2013. Det är också viktigt att utvärderingen görs av en oberoende part. För att kombinera oberoende och kompetens har Jordbruksverket valt att gå utanför landet och uppdra åt [Norsk Genressurscenter](#) att genomföra uppdraget. Som utredare kommer seniorforskare Åsmund Asdal att tjänstgöra.

Programrådet uttryckte tillfredsställelse med förslaget och underströk betydelsen av att utredaren kan närvara vid höstmötet.

Utredning avseende befintliga och framtida klonarkiv

Eva Jansson beskrev tillvägagångssättet för att kartlägga såväl befintliga som nya klonarkiv för nytt växtmaterial. Under 2008-2009 genomfördes en omfattande utvärdering och dialog med intresserade parter där programmets krav tydligt framfördes: kompetens, engagemang, långsiktighet, kontinuitet samt stark lokal och/eller regional förankring. De blygsamma ekonomiska ramarna poängterades i dessa samtal. Som motprestation erbjuder programmet ett bra och värdefullt växtmaterial, samt information.

Önskemålen om växtslag varierar mellan de olika klonarkiven och diskussionen är inte helt avslutad. Dessutom menade Eva att en översyn av den nuvarande kostnadsersättningen/bevarad växt kanske vore önskvärd.

Programrådet diskuterade de risker som finns med sortidentifikation och felbestämningar i samlingarna. En kartläggning i andra växtslag med hjälp av molekylära markörer motsvarande den som tidigare har gjorts på äpple vore värdefull. Beträffande utfärdande av skötselinstruktioner samt rapport-/redovisningsmallar kommer detta troligen att ske koordinerat från projektledningen.

Programrådet efterlyste också information om växterna till de som odlar i demonstrationssyfte.

Ersättare till programrådets ledamöter

Svårigheterna för vissa ledamöter att delta i programrådets möten har aktualiserat behovet av ersättare. Därutöver finns det ett behov av att vitalisera deltagandet av andra berörda myndigheter. Bland de förslag som kom upp i den efterföljande diskussionen nämndes vikten att lyfta konkreta frågor som berör enskilda myndigheter, bjuda in myndigheterna för att låta dem avrapportera om verksamheter som har relevans för POM, samt möjligheten att anordna tematiska programrådsmöten.

Programrådet beslöt att på Jordbruksverkets önskan stämna av internt om möjligheten till ersättare samt återkomma med förslag, och välkomnade idén om en enkel webbenkät för att närmare kartlägga intresset och möjligheterna för att delta i programrådets möten.

Info från Jordbruksverket

Annett Kjellberg är ny enhetschef för Regelenheten på Växt- och miljöavdelningen efter Tobias Olsson. Annett var tidigare enhetschef på Landsbygdsutvecklingsenheten och har bland annat hanterat matlandsfrågor.

Det nya landsbygdsprogrammet med finansiering för t.ex. projekt- och företagsstöd kommer att starta från 2014. Volym och innehåll är dock ännu inte formulerade fullt ut vilket innebär att en del frågetecken fortfarande återstår kring många stödformer, både sådana som tidigare har funnits och nya som föreslagits. Till de förra hör stödet till odling av bruna bönor och till de senare ett förslag till stöd av ”lokala eller gamla växter”.

Arbetet med EU:s nya förslag till förordning avseende saluföring av växtförökningsmaterial fortsätter. Ett reviderat förslag har kommit under april månad. Förslaget kan komma att få konsekvenser för många av POM:s aktörer. Jordbruksverket har tillsatt en referensgrupp med deltagare från en mängd olika marknadsaktörer och välkomnar ytterligare att ta del av och diskutera förslaget. För närvarande saknar referensgruppen aktörer som producerar och saluför vedartade växter.

Övriga frågor

Inga övriga frågor hade anmälts.

Nästa möte

Programrådets höstmöte hålls 17 oktober på Sida i Stockholm.

Bilagor:

Elektronisk bilaga 1, Tabeller från NordGen (distribuerad 2013-05-07)
Bilaga 2, Tidsplan över extern utvärdering